

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Valtioneuvoston selonteko kansallisesta energia- ja ilmastostrategiasta vuoteen 2030

Talousvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selonteko kansallisesta energia- ja ilmastostrategiasta vuoteen 2030 (VNS 7/2016 vp): Asia on saapunut maa- ja metsätalousvaliokuntaan lausunnon antamista varten talousvaliokunnalle. Määräaika: 15.3.2017.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- neuvotteleva virkamies Birgitta Vainio-Mattila, maa- ja metsätalousministeriö
- hallitusneuvos Anja Liukko, työ- ja elinkeinoministeriö
- neuvotteleva virkamies Pirkko Heikinheimo, ympäristöministeriö
- vanhempi tutkija Aleksi Lehtonen, Luonnonvarakeskus
- puheenjohtaja Markku Ollikainen, Ilmastopaneeli
- tutkimusjohtaja Yrjö Viisanen, Ilmatieteen laitos
- erikoistutkija Sampo Soimakallio, Suomen ympäristökeskus
- toimitusjohtaja Jukka Ruusunen, Fingrid Oyj
- toimitusjohtaja Harri Laurikka, Bioenergia ry
- johtava asiantuntija Mikael Ohlström, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- johtaja Pia Oesch, Energiateollisuus ry
- energia-asiantuntija Anssi Kainulainen, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- energia- ja päästökauppa-asiantuntija Tuomas Tikka, Metsäteollisuus ry
- toimitusjohtaja Kai Merivuori, Sahateollisuus ry
- johtava asiantuntija Kari Herlevi, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra
- varapuheenjohtaja Jussi Hirvonen, Suomen Lähienergialiitto ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- varapuhemies Mauri Pekkarinen
- Fingrid Oyj
- Neste Oyj
- Metsänhoitoyhdistys Keski-Suomi
- Öljy- ja biopolttoaineala ry

Valiokunnan lausunto MmVL 4/2017 vp

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- Euroopan metsäinstituutti

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Kansallisessa energia- ja ilmastostrategiassa linjataan toimia ja tavoitteita siten, että Suomi saavuttaa hallitusohjelmassa sekä yhdessä EU:ssa sovitut energia- ja ilmastotavoitteet vuoteen 2030 ja on johdonmukaisesti matkalla kohti vuoden 2050 päästövähennystavoitteita. Strategian lähtökohtana on tarkastella energia- ja ilmastopolitiikkaa kokonaisvaltaisesti eri sektoreilla päästöjen vähentämisen, energiapolitiikan sekä kasvun ja työllisyyden näkökulmasta.

Pariisin ilmastopöytäkirjan alle kahden asteen lämpötilatavoitteen saavuttaminen edellyttää globaalin hiilineutraaliuden saavuttamista vuosien 2050—2100 välisenä aikana. Hiilineutraalius tarkoittaa käytännössä sitä, että nielut sitovat yhtä paljon kasvihuonekaasuja kuin eri lähteet aiheuttavat päästöjä. Tavoitteen saavuttaminen vaatii merkittävää kasvihuonekaasupäästöjen vähentämistä sekä hiilinielujen ylläpitoa ja vahvistamista maailmanlaajuisesti tulevien vuosikymmenten aikana.

Tällä hetkellä noin kolme neljännestä kasvihuonekaasupäästöistä syntyy Suomessa energian tuotannosta ja kulutuksesta, kun siihen lasketaan mukaan liikenteen käyttämä energia. Päästöjä syntyy myös esimerkiksi teollisuuden prosesseista, maataloudessa kotieläinten kasvatuksesta sekä jätesektorilta. Strategia kuvaa energia- ja ilmastopolitiikan suunnittelujärjestelmän kansainväliseltä tasolta kansalliselle tasolle ja hahmottaa keskeisiä tekijöitä, joiden varaan myös EU:n sisäisen energia- ja ilmastopolitiikan on nojattava jatkossakin, jotta Suomen kansalliset suunnitelmat voivat toteutua. Valiokunta toteaa, että strategiassa linjataan erityisesti pitkäjänteiset tavoitteet kohti vähäpäästöistä ja vahvasti uusiutuviin energialähteisiin perustuvaa yhteiskuntaa.

Valiokunta toteaa, että Suomen pitkän aikavälin tavoitteena on hiilineutraali yhteiskunta. Energia- ja ilmastopolitiikassa on kolme peruslupaa, joiden tasapainosta on jatkuvasti huolehdittava siirryttäessä kohti hiilineutraalia yhteiskuntaa. Energijärjestelmän on oltava ehdottomasti kustannustehokas sekä mahdollistettava kansantalouden kasvu ja erityisesti suomalaisten yritysten kilpailukyky globaaleilla markkinoilla, oltava kasvihuonekaasupäästöjen ja ympäristön näkökulmasta kestävä ja lisäksi toimitusvarma. Energiatehokkuus on keskiössä sekä fossiilisten polttoaineiden käytön ja niistä aiheutuvien kasvihuonekaasupäästöjen vähentämisessä että uusiutuvan energian osuuden kasvattamisessa. Valiokunta korostaa, että teknologiseen kehitykseen sekä erityisesti EU:n suunnittelemaan sääntelyyn liittyy Suomen kannalta myös tiettyjä politiikkariskejä, joita käsitellään jäljempänä.

Valiokunta pitää erittäin kannatettavina strategiassa esitettyjä toimenpiteitä mm. kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi, kivihiiilen ja öljyn käytön vähentämiseksi, energiaomavaraisuuden turvaamiseksi ja uusiutuvan energian osuuden nostamiseksi yli 50 prosenttiin energian lopukulutuksesta 2020-luvulla. Valiokunta korostaa energia- ja ilmastostrategian muodostamaa kokonaisuutta keskipitkän aikavälin ilmastopoliittisen suunnitelman (KAISU) kanssa. Valiokun-

Valiokunnan lausunto MmVL 4/2017 vp

nan näkemyksen mukaan energia- ja ilmastostrategialla edistetään lisäksi myös biotalousstrategiassa asetettuja tavoitteita.

Valiokunta korostaa strategian keskeistä lähtökohtaa energia- ja ilmastopolitiikan tarkastelemisesta kokonaisvaltaisesti eri sektoreilla päästöjen vähentämisen, energiapolitiikan sekä kasvun ja työllisyyden näkökulmasta. Valiokunta korostaa erityisesti sitä, että energia- ja ilmastopolitiikan linjausten tulee olla pitkäjänteisiä. Toisaalta politiikassa on säilytettävä riittävä joustavuus, jotta voidaan toimia olosuhteiden ja toimintaympäristön muuttuessa.

Valiokunta katsoo, että energia- ja ilmastostrategia on kokonaisuudessaan toteuttamiskelpoinen suunnitelma, joka sisältää kunnianhimoisia tavoitteita mm. uusituvan energian osuuden nostamisessa, omavaraisuuden kasvattamisessa ja kivihiilen käytöstä luopumisessa. Tulevat haasteet ja mahdollisuudet on esitetty strategiassa varsin kattavasti, mutta konkreettisia toimenpiteitä ei ole strategiassa vielä kaikilta osin riittävästi esitetty.

Energiajärjestelmän muutos

Valiokunta toteaa, että energiajärjestelmän muutos tulee toteuttaa hallitusti ja suunnitelmallisesti nykyistä järjestelmää kehittämällä. Energiantuotannon ja teollisuuden investoinnit ovat pitkäaikaisia. Laskelmat optimaalisesta energiantuotannon rakenteesta vaativat, että samalla otetaan huomioon tarvittavat investoinnit, niiden tarvitsema rahoitus ja markkinat, joilla investointien tulee pitkällä aikavälillä olla liiketaloudellisesti kannattavia. Nämä edellä mainitut prosessit ovat avainasemassa kehitettäessä kasvun edellytyksiä tukevaa uusiutuviin energialähteisiin perustuvaa energia- ja ilmastopolitiikkaa. Energiajärjestelmän muutoksessa on myös tärkeää huomioida maamme erityispiirteet mukaan lukien kylmä ilmasto, pitkät kuljetusetäisyydet, laaja energiainteensiivinen teollisuus sekä omat raaka-ainevaramme, erityisesti metsäbiomassa.

Strategian mukaan uusiutuvan energian käyttöä lisätään niin, että sen osuus energian loppukulutuksesta nousee yli 50 prosenttiin 2020-luvulla. Vuoteen 2030 tähtäävissä politiikkatoimissa otetaan kustannustehokkuuden lisäksi huomioon myös energiajärjestelmän pidemmän aikavälin muutostarpeet. Valiokunta korostaa maatalouden, yhdyskuntien ja teollisuuden jätteiden ja sivuvirtojen hyödyntämistä lämmön ja sähkön tuotannossa sekä liikenteen polttoaineena nykyistä tehokkaammin ja systemaattisemmin. Samalla voidaan vähentää ympäristökuormitusta, edistää kiertotaloutta ja luoda tarvittavia referenssikohteita puhtaille bio- ja kiertotalouden ratkaisuille. Suomen tulee panostaa uuden teknologian kehittämiseen ja innovaatioiden kaupallistamiseen keskittyen erityisesti älykkäisiin energiajärjestelmiin.

Strategian mukaan uusiutuvaan energiaan perustuvaa hajautettua sähkön ja lämmön tuotantoa edistetään. Hajautettua pientuotantoa pyritään lisäämään pääosin markkinaehtoisesti ja nykyisin taloudellisin kannustein. Informaatio-ohjauksella ja paikallisilla referenssikohteilla pyritään lisäämään kansalaisten, yritysten ja julkisen sektorin kiinnostusta uusiutuvan energian hyödyntämiseen kiinteistökohtaisissa energiaratkaisuissa. Hajautetun tuotannon taloudellisiin kannustimiin, kuten investointitukiin, tehtävät muutokset toteutetaan maltillisesti riittävän pitkän aikavälin kuluessa ottaen huomioon hajautetun tuotannon kustannusten aleneminen. Valiokunta korostaa uusiutuvaan energiaan perustuvan hajautetun tuotannon potentiaalia ja erityisesti sen käytön yhdistämistä älykkäisiin sähköverkkoihin.

Valiokunnan lausunto MmVL 4/2017 vp

Valiokunta katsoo, että strategiassa mainittu energiatukijärjestelmä ja myös maaseudun hajautettua energiantuotantoa edistävä Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman 2014–2020 (maaseutuohjelma) rahoitus ovat tärkeitä edistämistyökaluja strategian tavoitteiden käytännön toteuttamisessa erityisesti hajautetun tuotannon osalta. Valiokunnan arvion mukaan strategian toteuttamisessa täytyy säilyttää liikkumavaraa, jotta voidaan keskittyä toimenpiteisiin, joiden kilpailukyky markkinoilla on hyvä ja joille on kysyntää. Tämä tarkoittaa myös riittävää joustavuutta budjetin sisällä eri toimien välillä.

Valiokunta katsoo, että liikenteen uusiutuvien polttoaineiden osuudelle asetettu 30 prosentin tavoite on kunnianhimoinen, mutta liikenteen biopolttoaineiden tavoite tuo myös merkittäviä mahdollisuuksia puupohjaisten, maatalouden sekä jäte- ja tähdepohjaisten biomassojen lisääntyvälle käytölle biopolttoaineiden tuotannossa. Esimerkiksi liikenteen kehittyneiden biopolttoaineiden tuotannon odotetaan lisäävän metsäteollisuuden sivutuotteiden ja metsähakkeen käyttöä. Asetetun tavoitteen saavuttaminen edellyttää sitä, että saatavilla on riittävästi kestäviä raaka-aineita biopolttoaineiden tuotantoon ja että raaka-ainepohja on mahdollisimman laaja.

Valiokunta pitää tarpeellisena, että uusiutuvan energian investointitukia kohdennetaan mm. liikenteen kehittyneitä biopolttoaineita tuottaviin laitoksiin ja että edistetään maatalouden, yhdistyksien ja teollisuuden jätteiden ja sivuvirtojen hyödyntämistä lämmön ja sähkön tuotannossa sekä liikenteen polttoaineena.

Globaalit toimenpiteet kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi luovat todennäköisesti kysyntää puhtaille energian tuotannon ja kulutuksen ratkaisuille. Uusiutuvan energian edistämistoimissa tulee huomioida myös referenssien ja kotimarkkinoiden luominen globaalisti kasvaville uusiutuvaan energiaan, resurssitehokkuuteen ja joustavaan energiajärjestelmään perustuville ratkaisuille ja innovaatioille.

Valiokunta korostaa, että energiamurros merkitsee myös energiajärjestelmän monimuotoistumista, jolloin myös kuluttajilla on keskeisempi rooli joustavan järjestelmän mahdollistajina. Tuotantopainotteisen lähestymistavan lisäksi strategiaa on jatkossa suunnattava kuluttajapainotteisemmaksi. Hajautetussa uusiutuvassa energiajärjestelmässä kuluttajat toimivat nykyistä enemmän aktiivisina pientuottajina ja kysynnän joustajina, myöhemmin myös energian varastoinnissa. Digitaalisuus mahdollistaa markkinaehtoiset hajautetut järjestelmät, mutta energia-alan murros edellyttää myös investointeja digitaalisiin järjestelmiin.

Yhdistetty sähkön- ja lämmöntuotanto (CHP)

Suomalainen yhdistetty sähkön- ja lämmöntuotanto (CHP) on ollut tehokas tapa tuottaa sähköä ja lämpöä sekä viime vuosina myös jäähdytystä. Sähkön alhainen hinta ja lämmön tarpeen pieneneminen uusissa rakennuksissa ovat tehneet tuotannosta vähemmän kannattavaa, eikä uusia investointeja ole viime vuosina juuri tehty. Valiokunta pitää tätä kehityssuuntaa huolestuttavana ja katsoo, että tarvitaan toimenpiteitä yhdistetyn sähkön- ja lämmöntuotannon turvaamiseksi ja siirtymiseksi hyödyntämään kotimaisia polttoaineita. Muualla Euroopassa kehitys on tällä hetkellä päinvastaista ja CHP-tuotannon määrä kasvaa. Pienimuotoisen uusiutuvaan energiaan perustuvan CHP-tekniikan suosio muualla voi tarjota suomalaiselle osaamiselle myös kasvua ja vientimahdollisuuksia, kun hajautettujen energiantuotantojärjestelmien suosio maailmalla kasvaa.

Valiokunnan lausunto MmVL 4/2017 vp

Strategiassa todetaan, että uusiutuvan energian osuuden lisääminen 50 prosenttiin 2020-luvulla ja hiilineutraali energiajärjestelmä vuonna 2050 edellyttävät aktiivisia politiikkatoimia jo lähivuosina. Käyttöön ollaan ottamassa uusiutuvan sähkön tuotantotukijärjestelmä, jonka kustannustehokkuus varmistetaan tarjouskilpailun avulla ja johon voivat osallistua tuulivoiman ohella muita uusiutuvia lähteitä hyödyntävät investointihankkeet. Tuotantotukijärjestelmä tulee kuitenkin olemaan vain ylimenokauden ratkaisu, sillä myös EU:n sääntely on tältä osin muuttumassa. Valiokunta korostaa, että tuen valmistelussa ja käyttöönotossa on varmistettava aito teknologianeutraali toteutus, jotta kaikilla uusiutuvan sähkön energiantuotantomuodoilla on samat edellytykset osallistua kilpailutukseen.

Valiokunta toteaa, että strategian lähtökohtana on myös säilyttää turve osana energialähteitä. Kotimainen polttoaine luo työpaikkoja haja-asutusalueella ja on edelleen tarpeen seospolttoaineena nykyisissä kattiloissa. Turpeen verotuksella pyritään strategian mukaan varmistamaan, että turve ei ole kilpailukykyisempi kuin metsähake tai metsäteollisuuden sivutuotteet, mutta kuitenkin kilpailukykyisempi kuin kivihiili ja muut fossiiliset tuontipolttoaineet. Valiokunta pitää tätä lähtökohtaa asianmukaisena. Turpeen verotus on keskeinen ohjauskeino erityisesti lämmön erillistuotannossa. Strategiassa korostetaan, että polttoaineiden väliseen kilpailukykyyn vaikuttaa turpeen hinnan ja veron lisäksi keskeisesti päästöoikeuden hinta.

Sahateollisuuden sivuvirrat, kuten puru ja kuori, muodostavat tärkeän uusiutuvan energian lähteen. Valiokunta huomauttaa, että selonteko ei tarjoa riittävästi ratkaisuja sahatteollisuuden erittäin ongelmalliseen nykytilanteeseen, jossa puru- ja kuorikasat ovat tällä hetkellä monilla sahoilla ilman käyttöä. Tämä heikentää samalla sahatteollisuuden kansainvälistä kilpailukykyä. Valiokunta korostaa, että kuoren ja purun kasaantuminen on vastoin kiertotalouden ja jätedirektiivin tavoitteita. Nykyinen ns. pien-CHP-tukijärjestelmä ei toimi tältä osin riittävän hyvin tällä hetkellä, vaan käyttökelpoinen bioenergia muuttuu hyödyntämättömäksi jätteeksi. Samalla myös Venäjältä tuodaan jatkuvasti haketta Suomeen, mikä vaikeuttaa sahojen tilannetta entisestään. Valiokunta pitää välttämättömänä, että sahatteollisuuden purua ja kuorta koskevaan ongelmaan haetaan nopeita ratkaisuja, jotta ne saadaan mahdollisimman tehokkaasti hyötykäyttöön.

Metsäenergia

Strategian keskeisenä lähtökohtana on metsäbiomassan ratkaisevan tärkeä merkitys uusiutuvan energian raaka-aineena. Strategian tavoitteena on, että suurin osa metsäpohjaisesta energiasta tuotetaan edelleen markkinaehtoisesti muun puun käytön sivuvirroista. Metsänhoidossa ja puun korjuussa syntyy runsaasti puuainesta, joka ei kelpaa tai jolle ei ole riittävästi kysyntää puunjalostuksen raaka-aineeksi. Tätä metsäbiomassaa ohjataan eri politiikkatoimin korvaamaan fossiilisia tuontipolttoaineita lämmityksessä, yhdistetyssä sähkön ja lämmön tuotannossa sekä liikenteessä. Uusiutuvan energian investointitukia kohdennetaan ensisijaisesti uuden teknologian kaupallistamiseen sekä päästökauppasektorin ulkopuolisten sektoreiden, kuten liikenteen, kehittyneitä biopolttoaineita tuottaviin laitoksiin, liikenteen vaihtoehtoisten käyttövoimien yleistymiseen ja yritysten ja maatilojen kiinteistökohtaiseen tai muuhun päästökauppaan kuulumattomaan sähkön- ja lämmöntuotantoon.

Metsäteollisuuden uudet ja suunnitteilla olevat mittavat investoinnit johtavat lähivuosina puunkäytön kasvuun Suomessa, mikä samalla merkitsee myös puupohjaisen energiantuotannon kas-

Valiokunnan lausunto MmVL 4/2017 vp

vua. Erityisesti selluntuotannon kasvun seurauksena mustalipeän osuus Suomen energian tuotannossa pysyy suurena. Suhteellisesti suurin kasvu saadaan kuitenkin metsähakkeen käytön lisäyksestä. Valiokunta kannattaa strategian linjausta siitä, että suurin osa metsäpohjaisesta energiasta tuotetaan edelleen markkinaehtoisesti muun puun käytön sivuvirroista. Samalla on kuitenkin huolehdittava siitä, että erityisesti metsähakkeen kilpailukyky fossiilisiin polttoaineisiin verrattuna turvataan toistaiseksi ohjaukskeinoilla, kuten esimerkiksi energiaverotuksella.

Mahdollisia tulevia uusiutuvan energian tukijärjestelmiä linjattaessa tulee huolehtia, että ne eivät aiheuta vääristymiä puumarkkinoilla ja että tukien vaikutuksia seurataan systemaattisesti. Valmistauduttaessa EU:n vuonna 2021 alkavaan ohjelmakauteen tarkastellaan tässä yhteydessä myös metsätalouden kannustejärjestelmän uudistamista. Valiokunta pitää tarpeellisena, että metsätalouden kannustejärjestelmälle asetettavia tavoitteita arvioidaan myös uusiutuvan energian tavoitteiden toteuttamisen näkökulmasta.

Biokaasu

Valiokunta pitää oikeasuuntaisena sitä, että strategia nostaa biokaasun selvästi nykyistä keskeisempään asemaan osana hajautettua kotimaista uusiutuvaa energiantuotantojärjestelmää. Biokaasussa on olemassa runsaasti hyödyntämätöntä potentiaalia. Valiokunta pitää tärkeänä tavoitetta lisätä aktiivisin toimin biokaasun tuotantoa ja käyttöä sekä kasvattaa näiden ympärille uutta kotimaista liiketoimintaa. Valiokunta toteaa, että biokaasupotentiaalista valtaosa on kiinteästi sidoksissa maatalouteen. Maatiloilla on paljon biokaasutuotantoon soveltuvia biomassoja, mutta niiden hyödyntäminen on tuotto-kustannusvertailujen jälkeen jäänyt toistaiseksi vähäiseksi, kun kustannustehokkaita käyttökohteita ei ole löytynyt riittävästi. Lisäksi melko kalliille biokaasulaitosinvestoinneille kannattavaa konseptia ei ole toistaiseksi kyetty kehittämään.

Valiokunta korostaa, että biokaasutuotannolla on laajoja kiertotalouteen liittyviä hyötyjä. Biokaasutuotannolla on maatiloilla etuja, jotka liittyvät ravinteiden kierrätyksen tehostamiseen, kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseen, paranevaan hygieniaan ja hajuhaittojen vähenemiseen. Biokaasun käytön osalta lupaavimmat näkymät ovat liikenteessä ja työkonepolttoaineena. Valiokunta pitää tärkeänä, että kaasukäyttöisten autojen ja työkonien yleistymistä edistetään ja biokaasulaitosten tukemista jatketaan vähintään nykyisellä tasolla.

Valiokunta toteaa, että kotieläintuotannon keskittyminen suurempiin tuotantoyksiköihin ja alueellinen erikoistuminen lisäävät biokaasutuotannon edellytyksiä. Biokaasutuotantoon liitetty mädätysjäännöksen jatkokäsittely parantaa mahdollisuuksia jalostaa lantaa kuljetettavaan ja markkinoitavaan muotoon ja siten vähentää paikallista ravinnekuormitusta eläintuotannon keskittymissä. Maatilamittakaavan energiantuotannossa energian myymiseen liittyy tällä hetkellä merkittävä hallinnollinen taakka. Tehokas ratkaisu saattaisi olla kehittää alueellisia biokaasulaitoksia ja niiden yhteyteen biojalostamoja, joissa hyödynnetään monipuolisesti maatilojen tuottamia biomassoja.

Valiokunta korostaa, että strategiassa linjatun mukaisesti myös kansallisia säännöksiä ja lupamennettelyjä tulee selkeyttää ja nopeuttaa biokaasun tuotannon ja käytön edistämiseksi. Lisäksi biokaasua tukevia ratkaisuja tulee johdonmukaisesti edistää vaikutettaessa EU-lainsäädäntöön ja vuoden 2020 jälkeiseen valtioneuvoston päätösten valmisteluun.

Valiokunnan lausunto MmVL 4/2017 vp

Kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen sekä nielujen säilyttäminen ja lisääminen

Maapallon metsillä on erittäin keskeinen rooli ilmastonmuutoksen hillinnässä. Metsät ja muu biomassassa sitovat yhteyttämisen tuloksena hiilidioksidia ilmakehästä, ja ne toimivat merkittävänä hiilinieluna. Suomessa metsät ovat erittäin suuri hiilinielu. Viime vuosina Suomen hiilinielun koko on ollut yli 30 prosenttia (yli 20 miljoonaa tonnia CO₂ ekv.) kaikista maamme tuottamista vuosittaisista päästöistä. Suomen metsien hiilinielun eli ilmakehästä metsien kasvuun sitoutuvan hiilidioksidin määrä on vaihdellut vuodesta 1990 lähtien 22—50 miljoonan tonnin välillä hiilidioksidiekvivalentteina arvioituna, joka vastaa vuositasolla 30—60 prosenttia Suomen vuosittaisista kokonaispäästöistä. Metsien käyttö tulee kasvamaan voimakkaasti sekä metsäteollisuuden elpymisen että puubiomassaan perustuvan nestemäisten biopolttoaineiden tuotannon kasvun vuoksi. Yli kymmenen miljoonan kuutiometrin lisäys puunhankinnassa edellyttää, että puumarkkinoiden toimivuutta ja vaikutuksia tulee analysoida ja seurata jatkossa. Kasvava puunkäyttö vähentää myös väliaikaisesti metsien nettohiilinieluja erityisesti vuosina 2021—2030, mutta valiokunta korostaa metsien pysyvän silti todennäköisesti nieluina. Valiokunta toteaa, että vuoden 2030 jälkeen hiilinielu alkaa arvioiden mukaan palautua.

Valiokunta toteaa, että metsäsektorin osalta strategian taustatyönä laadittiin skenaariotarkastelua. Luonnonvarakeskus laati kaikkiaan kolme hakkuukertymäskenaariota ja arvioi niiden pohjalta metsien hiilinielujen ja monimuotoisuuden kehitystä. Strategian perusskenaario pohjautuu hakkuukertymäskenaarioon, jossa runkopuun hakkuut olisivat noin 79 milj. m³ vuodessa vuoden 2030 tasolla. Arvio pohjautuu Pöyryn laskelmiin metsäteollisuuden puunkäyttöarvioista. Valiokunta toteaa, että hakkuukertymäarvio on yhteneväinen Kansallisessa metsästrategiassa 2025 aiemmin asetetun, vuotta 2025 koskevan 80 milj. m³:n hakkuukertymätavoitteen kanssa. Hakkuista vapautuneesta hiilidioksidista osa sitoutuu puutuotteisiin tai korvaa fossiililla tuotettua energiaa.

Valiokunta korostaa erityisesti sitä, että hiilensidonnan kannalta metsien aktiivinen hoito ja käyttö ovat välttämättömiä, samalla on huolehdittava metsien terveydestä ja kasvukyvystä. Ilmastonmuutoksen hillitsemisen kannalta erityisen suuri merkitys on jatkossa elinkaareltaan pitkäaikaisen puutuotteiden käytön nopeassa lisäämisessä esimerkiksi rakentamisessa. Valiokunta katsoo, että puurakentamisen tehokas edistäminen on strategiassa jäänyt liian vähälle huomiolle. Puurakentamista tukevia konkreettisia toimia tarvitaan, jotta puun osuus rakentamisessa saadaan käännettyä selvään nousuun.

Valiokunta pitää metsien kestävästä lisääntyvästä käytöstä ilmasto- ja energiapolitiikan näkökulmasta perusteltuna. Valiokunta huomauttaa, että Suomen metsät säilyvät hiilinieluna strategiassa ennakoidusta kasvavasta puunkäytöstä huolimatta. Strategian linjausten mukaisesti valiokunta pitää täysin välttämättömänä tehokasta ja laaja-alaista EU-vaikuttamista. Valiokunta on lausunnossaan MmVL 15/2016 vp — U 53/2016 vp (Maankäyttö, maankäytön muutos ja metsätalous, LULUCF) vaatinut ehdotuksessa esitettyjen LULUCF-sektorin laskentasääntöjen ja hiilinielujen huomioon ottamisen muuttamista. Valiokunta viittaa edellä todettuun ja katsoo, että komission esityksiin sisältyviä merkittäviä politiikkariskejä Suomelle. Valiokunta kiinnittää vakavaa huomiota siihen, että LULUCF-sektorin kasvihuonekaasupäästöjen laskentasääntöjen osalta komission vaikutusarviossa esittämät luvut poikkeavat merkittävästi Luonnonvarakeskuksen tekemistä vastaavista arvioista samoilla lähtöoletuksilla. Valiokunta on erittäin huolissaan siitä, että komission

Valiokunnan lausunto MmVL 4/2017 vp

esittämät laskentasäännöt aiheuttaisivat toteutuessaan Suomen kaltaiselle metsäiselle maalle laskennallisesti merkittävän päästön, vaikka maankäyttösektori ja metsät ovat luonnontieteellinen nielu. Valiokunta pitää tällaista mahdollisuutta kestävämmän Suomen kannalta, ja komission määrittelyllä olisi merkittäviä negatiivisia taloudellisia vaikutuksia. Valiokunta pitääkin täysin välttämättömänä, että Suomi kykenee vaikuttamaan EU:ssa asian jatkokesittelyssä siten, että metsien lisääntyvä, kestävä ja monipuolinen käyttö on mahdollista eivätkä komission laskentasäännöt aiheuta laskennallisia päästöjä nieluille, vaan perustuvat luonnontieteelliselle pohjalle.

Maatalous

Maatalouden kasvihuonekaasupäästöjen vähentämistä tarkasteltaessa tulee samalla huomioida ruoan tuotannon maailmanlaajuinen merkitys. Ilmastotoimia harkittaessa tulee ehdottomasti varmistaa, että esitettävät toimet eivät aiheuta ongelmia kansalliselle ruokaturvalle. Suomalaisen ruokapolitiikan tavoitteena tulee olla kansallisen ruokaturvan ja hyvän ravitsemuksen takaaminen. Valiokunta edellyttää, että huoltovarmuudesta huolehditaan kaikissa olosuhteissa.

Valiokunta toteaa, että maataloudessa kasvihuonekaasupäästöt ovat peräisin hajallaan olevista biologisista päästölähteistä, jolloin niiden hillitseminen on haasteellisempaa kuin monella muulla sektorilla. Tällä hetkellä maatalouden merkittävimmät yksittäiset päästölähteet ovat eloperäisillä turvemailla (yli 10 prosenttia peltoalasta), joten myös tehokkaimmat toimet tulee kohdistaa sinne. Valiokunta pitää kuitenkin täysin välttämättömänä, että viljelyä turvemailla voidaan jatkaa. Suomessa on kuntia, joissa lähes koko peltopinta-ala on turvemaata, joten asialla on huomattava alueellinen merkitys. Eloperäisillä mailla voidaan maaperän hoitoa kehittämällä saavuttaa päästövähennyksiä, joilla on positiivisia vaikutuksia myös maaperän kasvukuntoon.

Valiokunta pitää myös tärkeänä sellaisten viljelymenetelmien kehittämistä, joilla voidaan lisätä hiilinieluja näillä mailla. Samalla on myös selvitettävä yhteisen maatalouspolitiikan eri toimien vaikutusta maaperän hiilivarantoihin sekä valmistella maaperän hyvinvointiin liittyviä ehdotuksia tulevalle CAP-kaudelle. Valiokunta pitää tärkeänä suosia eloperäisten maiden viljelyä monivuotisesti muokkaamatta ja pohjaveden pinnan nostoa säätösalaajituksen avulla. On olemassa myös mahdollisuuksia kehittää viljelykiertoja, joiden avulla voidaan monipuolistaa elintarvikkeiden ja rehujen tarjontaa. Valiokunta pitää tärkeänä tutkimus- ja kehitystyötä, jolla tulee saavuttaa kustannustehokkaita päästövähennyskeinoja.

Valiokunta katsoo, että ruoan kulutuksen osalta huomiota tulisi kiinnittää erityisesti ruokahävikin vähentämiseen. Tulevaisuudessa ruoan kysyntä tulee kansainvälisesti kasvamaan, joten jatkossa on tehostettava tuotantoa eli vähennettävä päästöjä tuotettua litraa tai kiloa kohden.

Yhteenveto

Valiokunta korostaa, että energiapolitiikan lähtökohtina on pidettävä energiantuotannon omavaraisuuden kasvattamista, riittävää varmuutta ja energian kohtuullista hintaa. Energia- ja ilmasto- ja ilmasto-politiikan ohjauskeinojen tulee pitemmällä aikavälillä toimia mahdollisimman markkinaehtoisesti ja turvata kaikissa olosuhteissa kilpailukykyinen energian saatavuus. Samalla erityisesti älykkään ja joustavan energiajärjestelmän kehittymistä tulee edistää. Strategia nojaa pääasiassa Suomen luontaisiin vahvuuksiin, kuten runsaisiin biomassavarantoihimme ja puuta jalostavan

Valiokunnan lausunto MmVL 4/2017 vp

teollisuuden keskeiseen asemaan. Valiokunta pitää nopeaa ja laajaa teknologista kehitystä välttämättömänä, jotta asetetut tavoitteet saavutetaan.

Globaalissa kilpailussa mukana olevalle metsäteollisuudelle on erittäin tärkeää, että energia- ja ilmastopolitiikassa tehtävät päätökset tukevat alan toimintaedellytyksiä ja sen kasvua sekä uudistumista. Suomen on myös panostettava laajemmin cleantech-alan investointeihin ja tutkimukseen.

Strategia hahmottaa varsin realistisesti tulevaisuuden rakentuvan pääasiallisesti olemassa olevien rakenteiden varaan, joiden rinnalle rakennetaan uutta liiketoimintaa. Valiokunta muistuttaa, että strategialle asetetut tavoitteet ovat toisiinsa sidoksissa siten, että esimerkiksi omavaraisuustavoitteen ja päästöjen vähennystavoitteen yhtäaikainen saavuttaminen edellyttää konkreettista etenemistä uusiutuvan energian osuuden lisäämisessä. Valiokunta korostaa lisäksi, että energiatehokkuus on jatkossakin toimivan energiapolitiikan tärkeitä edellytyksiä.

Valiokunta katsoo, että toteutuessaan strategia noudattaisi sille asetettua kustannustehokkuustavoitetta. Toteuttaminen kuitenkin edellyttää käytännön toimia esimerkiksi tavoitteeksi asetetun kivihiilen käytön lopettamisen saralla ja liikennesektorin päästöjen vähentämisessä. Useat toimijoiden kannalta merkittävät yksityiskohdat esitetään selvitetäviksi tarkemmin, joten kaikilta osin käytännön toimet eivät vielä ole selvillä. Valiokunta toteaa, että energia- ja ilmastopolitiikan tavoitteiden toimeenpano aiheuttaa väistämättä lisäkustannuksia ja toimien konkretisoimista. Valiokunta pitää välttämättömänä strategian toteuttamisessa mahdollisimman kustannustehokkaita toimenpiteitä, jottei kuluttajien ostovoima tai yritysten kilpailukyky vaarannu.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Maa- ja metsätalousvaliokunta esittää,

että talousvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 17.3.2017

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Jari Leppä kesk
varapuheenjohtaja Reijo Hongisto ps
jäsen Markku Eestilä kok
jäsen Pertti Hakanen kesk
jäsen Teuvo Hakkarainen ps
jäsen Lasse Hautala kesk
jäsen Anne Kalmari kesk
jäsen Johanna Karimäki vihr
jäsen Jukka Kopra kok
jäsen Kari Kulmala ps

Valiokunnan lausunto MmVL 4/2017 vp

jäsen Jari Myllykoski vas
jäsen Mats Nylund r
jäsen Tytti Tuppurainen sd
jäsen Harry Wallin sd
jäsen Eerikki Viljanen kesk
jäsen Peter Östman kd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Jaakko Autio

Valiokunnan lausunto MmVL 4/2017 vp

Eriävä mielipide

Perustelut

Valiokunta on lausunut valtioneuvoston selontekoon kansallisesta energia- ja ilmastostrategiasta vuoteen 2030. Energia- ja ilmastostrategialla tulee tavoitella Suomen merkittäviä päästoleikkauksia, jotka edesauttavat pääsyä Pariisin ilmastopimuksen velvoittamiin tavoitteisiin, rajoittaa ilmaston lämpeneminen alle 2 asteen pyrkien kohti 1,5 astetta.

Strategia kaipaa kuitenkin kunnianhimoisempia tavoitteita, ja samaa kunnianhimoa kaivattaisiin myös valiokunnan lausuntoon. Turpeen käytön jatkaminen entisellä tasollaan on täysin kestäväntöntä. Turve on jopa saastuttavampaa kuin kivihiili, ja se on kaikkein huonoimman hyötysuhteen omaava energianlähde. Turpeen voimakasta tukemista tulisikin tarkastella kriittisesti. Myös kivihiili on säilyttämässä varmuusvarasto-osuuden osana energiantuotantoa. Varmuusvaraston suunniteltu käyttö on suurempaa kuin hallituksen kaavailema koko uusiutuvan energian investointien osuus ennen 2020-lukua. Uusiutuviin energianlähteisiin investoiminen on kuitenkin kaikkein keskeisimpiä ratkaisuja pyrittäessä päästövähennyksiin, ja pääpaino tulisi olla voimakkaasti niissä.

Valiokunta on lausunnossaan myös puoltanut metsien käytön lisäämistä, joka ei ole kestävä. Metsien hiilinieluja ei tule pienentää edes väliaikaisesti. Jäsenmaiden ei tule voida itse asettaa vertailutasoja ja laskentasääntöjä hiilinielujen tarpeellisista määristä kansallisesti ilman ulkopuolista arviointia hiilinielun todellisesta kehityksestä. Laskentasääntöjen tulee olla sellaiset, ettei vuosittaisen hiilinielun koko pienene vaan mieluummin kasvaa. Metsien hakkuiden lisääminen pienentää metsien muodostamaa hiilinielua. Ilmaston näkökulmasta se on yhtä kestäväntöntä kuin päästöjen tuottaminen.

Metsähakkuiden lisäämisen sijaan tulee keskittyä enemmän hyödyntämään puuta tehokkaammin korkeamman jalostusasteen tuotteiden muodossa. Kestävyyšnäkökulmat huomioiden puulla on Suomen uusiutuvan energian tavoitteissa jatkossakin tärkeä rooli, mutta ei hakkuumääriä kasvatamalla. Biomassojen hyödyntäminen korkean teknologian toimintaan voisi luoda merkittävästi uusia innovaatioita sekä työllisyys- ja vientimahdollisuuksia Suomelle. Korkean koulutustasomme ja osaamisemme puolesta voisimme olla edelläkävijämaiden joukossa. Puuraaka-aineessa on valtava potentiaali uusille innovaatioille, kuten olemme saaneet esimerkkejä esimerkiksi puukuidun hyödyntämisestä kankaissa ja uusissa materiaaleissa sekä puuraaka-aineesta saatavan glukosin hyödyntämisestä lääke- ja kemianteollisuudessa.

Ruokaturvasta ja maatalouden toimintakyvystä on huolehdittava myös tulevaisuudessa. Valiokunta on lausunnossaan todennut, että maatalouden päästöt ovat peräisin hajallaan olevista biologisista lähteistä ja siksi päästöjen hillitseminen on haasteellisempaa. Maatalouskaan ei voi olla kuitenkaan poikkeus, vaan myös sen osalta on löydettävä keinoja päästövähennyksien toteuttamiseen, kuten valiokunta lausunnossaan toteaa. Myös lausunnossa mainittu ruokahävikin vähentäminen tulee olla kaikkien yhteinen tavoite.

Valiokunnan lausunto MmVL 4/2017 vp

Edellä käsitellyjä maa- ja biotaloussektoreita hyödyttäisi paljon peltobiomassojen laajempi hyödyntäminen. Suomessa on tutkitusti viljan sivutuotteina syntyvässä oljessa sekä kesantona tuetusti kasvatettavassa nurmessa yhdessä eläinten lannan kanssa laskennallisesti jopa 20 terawattitunnin energiapotentiaali. Tätä merkittävää potentiaalia tulisi hyödyntää huomattavasti nykyistä laajemmin. Biokaasuntuotanto maatilojen sivutuotteista on kestävää uusiutuvaa energiaa ja laajentaa myös ahdingossa olevan maatalouden elinkeinorakennetta.

Peltobiomassojen hyödyntäminen loisi uutta elinvoimaa maaseudulle ja maatalousyrittäjille. Lisäksi peltobiomassoilla on merkittävä rooli osana tulevaisuuden liikennebiopolttoaineiden tuotantoa, joka on merkittävä etu rakennettaessa fossiilista vapaata liikennejärjestelmää.

Kunnianhimoisiin ilmasto- ja energiatarvoitteisiin päästäkseen Suomen on lisättävä hajautettua uusiutuvan energian pientuotantoa, kehitettävä älykästä sähköjärjestelmää ja lisäksi nettolaskutuksen käyttöönotto on mahdollistettava. Tämä edistäisi muun muassa aurinkoenergiaa, tuulienergiaa ja erilaisia uusiutuvan energian hybridiratkaisuja. Uusiutuvan energian mukaista sähkön pientuotantoa tulee voida edistää tarvittaessa myös lainsäädäntöä muuttamalla.

Mielipide

Edellä olevan perusteella katson,

että talousvaliokunnan tulisi ottaa huomioon edellä olevat perustelut mietintöä laatiessaan.

Helsingissä 17.3.2017

Johanna Karimäki vihr